PAPER DETAILS

TITLE: Gelecegin Arsivlerinin Insasi: Sosyal Medyanin Arsivlenmesi Hakkinda Bir Degerlendirme

AUTHORS: Bahattin YALÇINKAYA

PAGES: 25-38

ORIGINAL PDF URL: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1112219

Bilgi Yönetimi Dergisi

Cilt: 3 Sayı: 1 Yıl: 2020

https://dergipark.org.tr/tr/pub/by

Hakemli Makaleler

Araştırma Makalesi

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 29.04. 2020
Kabul tarihi: 20.05. 2020
Yayınlanma tarihi: 30.06. 2020

Article Info

Date submitted: 29.04. 2020
Date accepted: 20.05. 2020
Date published: 30.06. 2020

Anahtar sözcükler

Sosyal Medya, Dijital Arşiv, İnternet Arşivleme, Sosyal Medya Arşivleme

Keywords

Social Media, Digital Archive, Web Archiving, Social Media Archiving

DOI numarası

10.33721/by.728914

ORCID

0000-0003-2393-5207

Geleceğin Arşivlerinin İnşası: Sosyal Medyanın Arşivlenmesi Hakkında Bir Değerlendirme

Building Archives of the Future: An Evaluation of Archiving Social Media

Bahattin YALÇINKAYA
Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi,
yalcinkaya@marmara.edu.tr

Öz

Ağ teknolojilerinin yaygınlaşmaya başlaması ile gittikçe artan bir hızda bilgisayarların birbirlerine bağlanması, zamanla küresel anlamda büyük bir bilgi okyanusunun oluşmasını sağlamıştır. Bu gelişimin doğal bir sonucu olarak tıpkı bilgisayarlar gibi insanlar da elektronik ağın parçaları haline gelmeye başlamışlardır. Bu durum 2000'li yıllardan itibaren sayıları gitgide artan ve günümüzde internetin vazgeçilmez unsurlarından biri olan sosyal medya kavramının karşılığını verebilir. Sadece bireysel anlamda değil, resmi ve kurumsal olarak da dikkat çekici bir artış hızına sahip olan sosyal medya içeriklerinin dinamik bir yapıda sürekli değişkenlik göstermesi, bilgi ve belge yönetimi literatürünü ilgilendiren önemli noktaları barındırmaktadır: Veri ve bilginin organizasyonu veya başka bir deyişle dijital verilerin düzeni ve korunması. Klasik arşiv teorisinin gerekleri ile karşılanmayacak arşivleme süreçleri barındıran bu ortam, tamamıyla kendine özgü yöntemlerle arşivlenmektedir. Dijital veri ve bilginin özel bir türü olan sosyal medya içeriklerinin, yapısı gereği web arşivleme mantığından ayrılması, bu veri ve bilgilerin arşivlenmesi ve korunması bağlamında öne çıkan en temel zorluk olarak görülmektedir. Bu çalışmada, öncelikle sosyal medyanın önemi, kullanım teorileri ve e-devlet ile ilişkisinden bahsedilerek, internet arşivleme mantığı ile farkları, içeriklerin arşivlenmesi ve bu süreçte karşılaşılan temel zorluklar ile Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen uluslararası sosyal medya arşivleme çalışmaları değerlendirilmiştir.

Abstract

With the spread of network technologies, connecting computers at an ever-increasing pace has enabled a huge ocean of information to form over time. As a natural consequence of this development, people, like computers, have become parts of the electronic network. This situation can provide the valuable consideration of the concept of social media, which has been increasing since 2000s and is one of the indispensable elements of the internet today. Social media contents, which has remarkable rate of increment not only individually, but also officially and institutionally, is changing in a dynamic structure constantly, involves an important point concerning the literature on information and records management (or archiving): Organization of data and information, or in other words, the order and preserving of digital data. This environment, which contains an archiving process that cannot be met by the requirements of the classical archive theory, is completely archived by its own methods. Separation of social media content, a special type of digital data and information, differs from the web archiving logic by nature, seen as the main challenge in archiving and protecting this data and information. In this study, firstly, the importance of social media, its theories of usage and its relationship with e-government were mentioned; differences with web archiving logic, archiving contents and basic difficulties encountered in this process and international social media archiving studies conducted in the United States, China and the United Kingdom were evaluated.

1. Giriş

Elektronik ortamda üretilmeye başlanan bilgiler, zaman içerisinde, teknik anlamda olduğu kadar sosyal olarak da birtakım değişimlere yol açmıştır. Bu bağlamda "sosyal" olmak tabirinin elektronik bir karşılığının da olduğu ve kısa süreler içerisinde benimsenmeye başlandığı rahatlıkla söylenebilir. İnsanlar önceleri kendi "özeli" olan bilgileri, çok sınırlı bir çevre dışında kimseyle paylaşmazken, günden güne, ağ grupları aracılığı ile interaktif bir iletişime olanak sağlayan elektronik yapının yaygınlaşması sonucu bazı "özel" olarak bilinen ayrıntılar internet kanalı ile diğer insanlarla paylaşılmaya başlanmıştır. Bu tür kişisel bilgilerin paylaşıldığı veya "ifşa" edildiği web siteleri, özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren "sosyal medya" kavramı ile anılır hale gelmiştir.

Qualman'ın da belirttiği gibi (2012) sosyal medya, birincil iletişim şeklini alarak, günümüzün en çok tartışılan konularından biri haline gelmiş; insanlar ve tüzel kişilikler tarafından başlıca haber ve bilgi paylaşımı ortamı olmuştur. Ticaretten eğitim ve öğretime, kişisel gelişimden resmi bilgilendirmelere kadar oldukça geniş bir yelpazede kullanılan sosyal medya platformu, barındırdığı veri ve bilgilerle mevcut ve geleceğe yönelik adeta bir veri cenneti niteliğine dönüşmüştür. Bu anlamda, sosyal medya paylaşımlarının bir değere sahip olabileceğinden hareketle, arşiv materyali olarak kabul edilip arşivlenmesine yönelik olarak dünyada birçok çalışma yürütülmeye başlanmıştır.

Sosyal medyada paylaşılan duygu, düşünce ve fikir vb. olgular, tipik bir "dijital doğan" materyal olarak geçici (ephemeral) bir özelliğe sahip olması nedeniyle, hızla kaybolmaya eğilimlidir. Bu nedenle, gelecekteki çalışmalar için sosyal medya paylaşımlarının nasıl muhafaza edileceği, arşivciler ve kütüphaneciler için önemli bir zorluk haline gelmiştir (Ye, Ye, Zeljak, Kerchner ve He, 2017, s. 4).

Bu çalışmada, sosyal medya uygulamalarında paylaşılan içeriklerin arşivlenmesi konusu arşiv bilimi bağlamında incelenmiş; web arşivleme bağlamında düşünülmesi gereken, ancak web arşivlemenin doğasından belirli ölçülerle ayrılan sosyal medyanın arşivlenmesi, uluslararası boyutlar da dikkate alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. Sosyal Medyanın Önemi ve Kullanımına Dair Teoriler

Kitlesel iletişimin zaman içerisinde dijital olarak şekillenmeye başlaması elektronik ortam kullanımın da aynı oranda artmasını sağlamıştır. Zamana ve mekana bağlı olarak sabit cihazlardan başlayan bu eğilim, gitgide dizüstü bilgisayarlar, tabletler ve akıllı telefonlar gibi mobil (hareketli) ortama taşınmıştır. Günümüzde halen devam eden bu gelişim, gelecekte de daha farklı platformlarda bilginin yayılımını sağlayacaktır. Bilginin üretildiği ve yayıldığı ortamlardan biri olan sosyal medya ise, kitlesel iletişimin başrol oyuncusu olarak düşünülebilir.

1990'lı yıllardan itibaren internet kullanımının temel amaçlarından biri bilginin aranması iken (Web 1.0[1]), 2000'li yıllar ile bu olgu yerini yavaş yavaş duygu, düşünce ve fikirlerin paylaşımı ile çevrimiçi işbirliklerinin yayılımına bırakmıştır (Web 2.0[2]) (Looy, 2016, s. 1; Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 61). Bu bağlamda sosyal medya, doğrudan Web 2.0 terimi ile ilişkilendirilebilir. Fakat günümüzde sosyal medyanın var olan niteliklerine ek olarak daha hızlı etkileşimde bulunabileceği hizmetlerin de var olduğu Web 3.0[3] ve Web 4.0[4] kavramlarıyla ilişkilendirildiği çalışmalar bulunmaktadır (Garrigos-Simon, Alcami ve Ribera, 2012; Yen, Zhang, Waluyo ve Park, 2015; Gaitanaru, 2017; Almeida, 2017). İnternetin gelecekteki versiyonları ile sosyal medyanın; yapay zeka destekli artırılmış gerçeklik uygulamaları, doğal dil anlama teknikleri, nesnelerin interneti tabanlı cihazlar arası yeni iletişim modeli, ultra akıllı internet araçları ve yeni arayüz modelleri gibi yaklaşımlar üzerine kurulu olacağı öngörülmektedir (Choudhury, 2014; Nath ve Iswary, 2015; Looy, 2016)

Literatürde birçok tanımı olan sosyal medya kavramı, Banday ve Mattoo'ya göre (2013, s. 47) kullanıcılarına katılım, etkileşim ve işbirliği için derin ve zengin bir deneyim sunan, internet ortamında bilgi oluşturması, paylaşılması ve diğer kullanıcılarla etkileşimli olarak işbirliği yapılmasına olanak tanıyarak bilgiyi bulmayı ve çevrimiçi bağlantı kurmayı kolaylaştıran bir platform olarak tanımlanabilir.

[1] Web'in ilk aşaması. Etkileşimli içeriği sağlamayan ve statik web sitelerinden oluşan ağ.
[2] Web'in ikinci aşaması. Tüm istemcilerin aynı zamanda içerik sağlayıcısı olabilmesi ve dinamik web sitelerine izin veren ağ yapısı.
[3] Web'in üçüncü aşaması. İçerik kontrolünün insan elinden çıkarak yazılımların da kontrolüne geçtiği yapı.
[4] Web'in dördüncü aşaması. Gerçek hayatın sanal ortam ile eşzamanlı etkileşime girdiği yapı.

Özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren internet ortamında faaliyete geçmeye başlayan sosyal medya sitelerinin kitlelere kısa sürede erişmesi ve bilginin yayılım gücünü artırması, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının da sosyal medya hesaplarını açarak resmi haber ve bilgilendirme gibi durumları bu kanallar aracılığı ile paylaşılmaya başlamasını sağlamıştır. Buna ek olarak, sosyal medya uygulamalarının sunduğu çift yönlü etkileşim, bireyi içinde yaşadığı toplum ve devletle ilişkilerinde pasif olmaktan çıkarıp, aktif bir konuma getirmiştir (Eren ve Aydın, 2014, s. 198). E-devlet kavramının sosyal medya uygulamaları bağlamında daha farklı bir işleve sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Sosyal medya kullanımının teorik temellerini açıklamada ise çeşitli felsefi yaklaşımlar kullanılmaktadır. Bu yaklaşımlardan bazıları bilgi sistemleri bağlamında kullanılırken bazıları da sadece sosyal medya kullanımını açıklamaktadır. Bu teoriler arasında; küresel olarak dağılmış kullanıcılar arasında sosyal etkileşimi kolaylaştırmak için gereken temel platform olarak teknolojinin rolünü açıklayan "Sosyal Medya Katılım Teorisi (Theory of Social Media Engagement-SME)" (Di Gangi ve Wasko, 2016), bireyin iletişim kurduğu kişilere kendini bir aktivite içerisinde göstermesinde bir amacı ve çıkarı olduğunu savunan "Benliğin Sunumu Teorisi (Presentation of Self)" (Goffman, 1959) ve karşılıklı tanışma ve tanıma ilişkilerinin kalıcı bir ağı olarak tanımlanan sosyal sermayenin, üyelerinin her birine kolektif destek sağladığını ve böylece bir sosyal kimlik belgesine sahip olma şansı verdiğini savunan "Sosyal Sermaye Teorisi (Social Capital Theory)" (Bourdieu, 1977) sayılabilir. Bu bilgiler ışığında, dijital çağda sosyal medya kullanımının bireylerin iç dünyasındaki yansımaların dışa vurumu olduğu ve her içerik üretiminde belirli bir amacın ve beğenilme, takdir edilme ya da kabul görme arzusunun yattığı bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. E-Devlet ve Sosyal Medya Uygulamaları

Genel anlamda birçok tanımı olmakla birlikte; e-Devlet, devletin resmi hizmetlerine erişimi daha da genişleterek kolaylaştırmak, kamu yönetimine dair hesap verebilirliğini artırmak, yönetişimdeki gereksiz bürokrasiyi ve darboğazları azaltmak, vatandaşlara, işletmelere, diğer resmi kurum ve kuruluşlara çevrimiçi olarak daha hızlı ve etkili kamu hizmetleri sağlamak için bilgi iletişimi ve teknolojilerinin kullanılması anlamına gelmektedir (Palvia ve Sharma, 2007, s. 1).

Facebook'un 4 yıl, Twitter'in ise 5 yıl içerisinde 100 milyon kullanıcıya ulaştığı örneğinden hareketle (Walters, 2019), başlıca sosyal medya uygulamalarında devletin resmi kurumlarının da bir hesap açması pek de şaşırtıcı gelmemektedir. Bertot, Jaeger, Munson ve Glaisyer'in belirttiği gibi (2010, s. 56) zamanla değişen ve gelişen ağ tabanlı sosyal medya araçları ile bunların kullanımı, sorunların anlık olarak bildirilmesini sağlayarak, en kısa sürede çözülmesine yardımcı olmakta, ayrıca çeşitli devlet kurumlarının, insanlar ve topluluklar arasında etkileşimli bir diyalog geliştirerek sosyal medyanın sunduğu anlık, açık ve net bir hedefe özgü diyalog niteliği ile vatandaş ile geçmişte kurulan tek yönlü resmi iletişimi ve engelleri ortadan kaldırdığı söylenebilir.

Atari, Stewart-Weeks ve McCalla ise (2011) sosyal medyayı; vatandaşlara daha iyi hizmet ve bilgi erişimi sağlayarak, çift yönlü ve aktif bir iletişim kanalı ile vatandaşları güçlendirerek ve e-katılımlarını sağlayarak hükümetlerin/devletlerin daha şeffaf ve hesap verebilir yapıya bürünmelerine yardımcı olacak bir fırsat olarak görmekte; böyle bir oluşumun da vatandaşlara, resmi makamlar ile kamu meseleleri hakkında çevrimiçi görüşmelere katılabilme ve dolaysıyla demokrasi (veya e-demokrasinin) gelişimine katkıda bulunmaya katkı sağladığını düşünmektedir.

Geçmişte, kamusal bilgilerin yayılması, duyurulması için radyo ve televizyon gibi geleneksel kitle iletişim araçlarından yararlanılırken günümüzde devlet politikaları, son dakika güncellemeleri veya bildirimler (küresel salgın örneği), sosyal medya araçları ile duyurulmaktadır (Perry ve Christensen, 2015, s. 461).

2018 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırması'nda (United Nations, 2018, s. 16) insanların, hayatlarını düzenlemek ve geliştirmek için giderek daha fazla "sosyal sinyal" ve "sosyal arama" kullandığı; bu nedenle devletlerin, vatandaşların ve diğer kurum ve kuruluşların ortak değer üreticisi olarak ağ tabanlı sosyal yapının geliştirilmesine katkıda bulunmalarını sağlayan işbirliği ve kitle kaynak sağlamanın değerini tanıması gerektiği belirtilmiştir.

COVID-19 salgını sırasında görüldüğü üzere, kamuoyunu gerçek haberler ile bilgilendirmek için resmi kurum ve kuruluşlar tarafından paylaşılan içerikler, vatandaşın devlete karşı olan güvenini

sağlamlaştırmakta ve daha etkili bir e-devlet deneyimi sunmaktadır. Corona salgınında İtalya örneğinde olduğu gibi vakaların yoğun olduğu bölgelerin çeşitli yollarla kamuoyuna gerek sosyal medya gerekse diğer iletişim araçları ile açıklanması, iç göç hareketlerini hızlandırmış ve kontrol altında tutulması muhtemel salgının tüm İtalya'ya yayılması sonucunu doğurmuştur. Türkiye örneğinde ise bu durumdan ders çıkarılıp, yerel önlemler alınana kadar salgının yoğun olduğu bölgelerin bilgisi paylaşılmamıştır (Şeker, Özer, Tosun, Korkut ve Doğrul, 2020, s. 48). Buna ek olarak, salgına dair detaylı verilerin paylaşıldığı içerikler, gerek halk sağlığı gerekse hukuki süreçler için birer delil niteliğinde sayılmalıdır. Milyonlarca blog, tweet, facebook paylaşımı ve mikro bloglar aracılığı ile yazılan duygu ve düşünceler ve hatta devletlerin herhangi bir konuda uygulamaya koymak istediği politikaların paylaşıldığı bir ortamda bu paylaşımların bir tarihi değere sahip olması durumunda, kaybolmamasını sağlamak nasıl mümkün olabilir? Bu paylaşımların arşivlenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması işlevini kim nasıl sağlayacaktır? gibi sorular arşivcilik, bilgi ve belge yönetimi, tarih ve hatta bilgisayar bilimi gibi bilim dalları için önem arz etmektedir.

4. İnternet Arşivleme ve Sosyal Medya Arşivleme

İnternet arşivleme, internet ortamında oluşturulan ve kaydedilen veri ve bilgileri toplama, depolama, dijital bir arşivde korunmasını sağlama, saklama ve toplanan verilerin gelecekteki kullanımını (araştırmacı, halk veya tarihçi vb.) sağlama işlemi olarak tanımlanabilir (Niu, 2012).

İnternetin arşivlenmesi adına yapılan ilk girişim, 1996 yılında Brewster Kahle tarafından kurulan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan "İnternet Arşivi (Internet Archive)"dir (Toyoda ve Kitsuregawa, 2012, s. 1441). Açık kaynak kodlu bir internet arşivleme yazılımı ile (Archive-it) arşivlenen internet sayfaları, Wayback Machine adlı arama motoru aracılığıyla internet sayfalarına erişim sağlanabilmektedir. Günümüzde İnternet Arşivi, 330 milyar web sayfası, 20 milyon kitap ve metin, 4,5 milyon ses kaydı (180.000 canlı konser dâhil), 4 milyon video (1,6 milyon Televizyon Haber programı dahil), 3 milyon görüntü ve 200.000 yazılım programını içermektedir ("Internet Archive", t.y.).

İnternet arşivi Costa, Gomez ve Silva'nın da belirttiği gibi (2017, s. 193) özel bir tür dijital arşiv veya kütüphane olarak değerlendirilebilir. Gerek internet arşivi gerek dijital kütüphanelerin her ikisi de gelecek nesiller için bilgiyi koruma sorumluluğunu taşımaktadır. Bu, basılı belgelerin dijital benzerlerinin yanı sıra resimler ve videolar gibi tüm multimedya türlerini de içerir. Aralarındaki temel fark, internet arşivlerinin genellikle tipik dijital kütüphanelerin geleneksel organizasyonunu ve yönetimini aşan bir veri boyutuna (büyük veri) sahip olmasıdır. Bu yönetimsel fark internet arşivlerinin yönetiminde de daha farklı uygulamaların yapılabileceği anlamına gelmektedir.

Sosyal medya arşivleme ise; tıpkı internet arşivleme gibi düşünülebilir ancak bazı yöntem farklılıkları mevcuttur. İnternet arşivleri, bir tarayıcı gibi davranarak veya gerçek bir tarayıcı kullanarak internet sitesinden içerik toplarken, sosyal medya arşivleri, API'ler[5] kullanarak içerik toplar. İnternet arşivlerinin topladığı içerikler, daha sonra başka bir araç ile tekrardan olduğu gibi görüntülenebilirken, API'ler tarafından toplanan veriler sadece veri olduğu için görsel bir görüntüleme işlemi yapılamamaktadır (Littman, 2017; Thomson, 2016, s. 7). Bunun yanında sosyal medya içerikleri tekil doküman olarak değil de veri kümeleri olarak toplanmaktadır (Velte, 2016, s. 21).

Kritik noktalar ise şu şekilde özetlenebilir:

- API'ler, internet yakalama (capture) ile mümkün olmayan (veya kolay olmayan) bazı geniş toplama biçimlerine izin verir. Örneğin, Twitter API'si ile tweetleri etiket (hashtag) veya terime göre yakalamak mümkündür.
- Her sosyal medya API'si farklıdır ve bu nedenle farklı yazılımlar gerektirir. Fakat aynı internet yakalama (capture) tekniği bir internet sitesi veya internet dizisinde kullanılabilir.
- API'ler ve internet siteleri farklı üstverileri (veya verileri) ortaya çıkarabilir. Örneğin, Twitter API'sinde bulunan ancak internet sitesinde bulunmayan bazı tweet üstverileri mevcuttur.
- Sosyal medya API'leri ve internet siteleri genellikle farklı terimler veya politikalara tabidir.

[5] Application Programming Interfaces - Uygulama Programlama Arayüzü. Sosyal medya bağlamında, bir API sosyal medya platformu ile sosyal medya verilerinin tüketicisi arasında bir arayüz görevi görür.

- Sosyal medya internet siteleri sürekli olarak değiştirilip güncellenmektedir; API'ler ise nadiren değiştirilir ve değişiklikler önceden duyurulur.
- Tüm sosyal medya platformları herkese açık bir API sağlamaz; bazı durumlarda, API yalnızca iş ortakları için ayrılmıştır (Littman, 2017).

5. Sosyal Medyanın Korunması

Günümüzde dünya nüfusunun önemli bir kısmı, sosyal medya uygulamalarını kullanmaktadır. Bu uygulamaların kullanılması neticesinde oluşan içerikler, potansiyel bir değere sahip olabilir. Bu nedenle, örneğin, resmi kurumların faaliyetleri sonucunda paylaştıkları içerikler, arşiv bilimi yaklaşımı ile değerlendirilmeli ve muhafaza edilmelidir. Fakat sosyal medya içeriklerinin bir sohbet (conversation) niteliğine bürünebilmesi, arşivlenecek içerik koleksiyonunun sınırlarını belirlemeyi ve seçim ölçütlerini oluşturmayı zorlaştırmaktadır (Thomson, 2016, s. 23). Bundan dolayı, sürekli değişen ve gelişen bilgi teknolojileri, politika ve güncel uygulamalar bilimsel kapsamda dikkatlice ele alınmalıdır.

Nathan ve Shaffer'in de vurguladığı gibi (2012); bu türden internet tabanlı bilgilerin geçici (ephemeral) niteliği ve sosyal medya uygulama ve teknolojilerinin hızla değişen doğası; geleneksel arşiv fonksiyonlarının (değerlendirme, koruma ve erişim gibi) yöntemlerinin değiştiği yeni uygulamalara doğru yol almasını sağlamaktadır. Bu ortamlarda üretilen her bir içerik, arşiv bilimi bağlamında bir "belge" özelliği taşıyor gibi görünse de, geleneksel bir belgenin tüm niteliklerine sahip olmayabilirler. Bunun da en büyük nedeni yapıları ve üretildikleri bağlamdır.

Terry Eastwood'un belirttiği gibi (1994, s. 125), arşiv teorisinin ilk amacı belgelerin doğasını anlamaktır. Bu bağlamda, disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınması gereken şey, günümüzde dijital içeriklerin (e-belgelerin) üretildikleri yer, büründükleri biçim ve gerçeği olduğu gibi gösterme veya onaylama özelliği ile güvenilirliklerinin bu temelde tespit edilmesidir. Böylece bu içeriklerin nasıl korunacağı da belirli bir çerçeveye oturtulabilir.

Üretilen içeriklerin arşiv malzemesi/materyali olarak görülüp, belirli bir düzende seçilmesi, alınması, değerlendirilmesi ve saklanmasına yönelik olarak, ulusal ve kurumsal arşivler tarafından politika belgeleri oluşturulmuştur. Bu politika belgelerinde önemli olarak görülen bazı alanlar şu şekilde belirlenmiştir:

- Sosyal medyada üretilen içeriklerin, "Kamu Belgeleri Yasası" kapsamında bir "belge" değerinde olması ve buna göre işlem görmesi (Public Record Office Victoria, 2012, s. 4; Kentucky Department for Libraries and Archives, 2015, s. 1)
- İçeriklerin biçim, bağlam, yapı, orjinallik durumu, log ve üstverileri (Public Record Office Victoria, 2012, s. 6; Kentucky Department for Libraries and Archives, 2015, s. 3)
- İçerik yakalama metodlar (API, RSS, Web Crawler vb.) (Kentucky Department for Libraries and Archives, 2015, s. 4)
- Gizlilik ile ilgili konular (Public Record Office Victoria, 2012, s. 7; Kentucky Department for Libraries and Archives, 2015, s. 2)
- Seçim ile ilgili kriterler (Public Record Office Victoria, 2012, s. 6; Kentucky Department for Libraries and Archives, 2015, s. 3)

Sosyal medyanın korunması bağlamında gerçek ötesi (post-truth) ve sahte paylaşım konusu oldukça önemli yere sahiptir ve kullanım ve etkileşim oranlarının gitgide arttığı bilinmektedir (Wardle ve Derakhshan, 2017; Lee, 2019).Sosyal medya platformları, kişiselliği göstermenin yanında, özellikle organizasyonel ve politik anlamda kitleleri geniş bir etki ile harekete geçirebilecek -sosyal protesto gibi- paylaşımları da barındırmaktadır. Johnson (2017), gerçeklik ile bağdaşmayan haber başlıklarına ait paylaşımların Amerika Birleşik Devletler'inde yetişkinlerin yüzde 75'ini etkileme oranına sahip olduğunu belirtmektedir. Pew Araştırma Merkezi tarafından yapılan bir diğer araştırmaya göre ise (Tornoe, 2017), ABD'li yetişkinlerin yüzde 64'ü gerçek-ötesi özelliğe sahip haberlerin etkili olduğunu ve temel gerçeklikler ile kafa karışıklığı yarattığını kabul etmekte ve buna rağmen ankete katılanların yaklaşık dörtte biri ise (%23) çevrimiçi olarak sahte bir siyasi haber paylaşımı yaptıklarını belirtmiştir.

Sahte ve gerçek-ötesi paylaşımların çoğaldığı ve bireyleri etkilediği bir dünyada, Commisso (2017, s. 99), arşivcilik mesleğinin daha farklı bir bakış açısı ile şu noktaya dikkat çekmektedir: Gerçek ötesi ve sahte paylaşımlar nasıl korunabilir? Bu noktada ortaya çıkan ikilem ise içerik ve bağlam değerlendirmesinden bağımsız olarak yüksek sosyal etkileşim oranına sahip ve saklanabilir olarak değerlendirilen paylaşımların, gelecek kuşaklara bırakılabilecek bir değere sahip olarak görülüp, arşivler tarafından kabul saklanabilecek mi? sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

Bir diğer önemli nokta ise sosyal medya uygulamalarında bulunan kişisel bilgilerin bireysel veya büyük ölçekli müdahaleler ile çalınması durumunda hukuki olarak nasıl bir özelliğe bürüneceğidir. Çok büyük sayılarda ele geçirilen kişisel veri ve bilgiler arşivlenerek zamanı geldiğinde kar elde etme veya kitleleri yönlendirme gibi yollarla kullanılmaktadır (Küzeci, 2018, s. 68). Bu durum, veriyi barındıran merkezlerin yurtdışında olması ihtimali nedeniyle, adli süreçleri de olumsuz yönde etkilemekte ve mağduriyete yol açabilmektedir. Örnek olarak; Cambridge Analytica 2016 yılında yaklaşık 50 milyon Facebook kullanıcısından izin almadan topladığı milyonlarca kişisel veriyi ABD başkanlık seçimleri ve Brexit Referandum sonuçlarını etkilemek amacıyla kullanmış ve bu olay açığa çıktığında adli soruşturma geçirmiştir (Oğuz, 2018; Güden, 2019).

5.1. Sosyal Medya Verilerini Arşivlemenin Önemi ve Karşılaşılan Zorluklar

İnternet kullanımının artış gösterdiği 2000'li yılların başlarından itibaren internet siteleri ve doğal olarak internet sayfa sayıları artış göstermiştir. 2004 yılında yapılan bir çalışmaya göre her hafta yaklaşık %25 yeni bağlantı oluşturulmasına karşın, bu bağlantıların % 80'inin 1 yıl sonra orijinal haliyle bulunamadığı (Ntoulas, Cho ve Olston, 2004, s. 2); bilimsel makalelerde bulunan internet kaynaklarının % 13'ünün yaklaşık 27 ay sonra kaybolduğu (Dellavalle, Hester, Heilig, Drake, Kuntzman, Graber ve Schilling, 2003, s. 787); Facebook veya Twitter gibi sosyal medya araçlarında yayınlanan paylaşımların % 11'inin bir yıl sonra silindiği veya kaybolduğu (SalahEldeen ve Nelson, 2012, s. 135) belirtilmektedir. Bu bulgular ışığında, günümüzde bu kayıpların katlanarak arttığı söylenebilir. Bunun bir dezavantajı da bilgi değeri taşıyan paylaşımların da silinmesi veya kaybolması riski ve bu risk neticesinde sonraki kuşakların, geçmiş ile bugün arasında bir bilgi boşluğu yaşanacak olmasıdır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, sosyal medya içeriğinin doğru ve eksiksiz bir arşivini oluşturmak, internet sitesi ve sayfaları ile e-posta gibi diğer internet içeriklerini arşivlemekten farklı olmasından dolayı temelde bir zorluk barındırmaktadır. Bu bağlamda;

- Organizasyonlar, herhangi bir zamanda bir kişi veya platform sahibi tarafından kaldırılabileceği veya değiştirilebileceği için üçüncü taraf bir platformdaki verilerin bütünlüğünü kontrol edememektedir.
- Aynı şekilde, zorunlu veri saklama sürelerinin gözlenmesini sağlamanın bir yolu yoktur. Dahası, sosyal medya içeriği, platformlar arasında hızla çoğalabilen, uzman araçlar olmadan veri almayı zorlaştırabilecek karmaşık, etkileşimli, standart olmayan formatlarda bulunur.
- Sosyal medya iletişiminin güvenli, zaman damgalı ve yasal olarak kabul edilebilir kayıtlarını oluşturmak için üçüncü taraf bir arşivleme çözümü kullanmak yardımcı olabilir (MirrorWeb, 2018, s. 3).

Bu noktada karşılaşılan en önemli soru ise; direkt iletilerden harici bağlantılara kadar olası etkileşimlerin (tweet/retweet veya paylaşımlara verilen cevaplar) tüm yelpazesini arşivleyebilecek ve bunu mümkün olan en yüksek doğruluk ve eksiksizlikle yapabilecek bir yapı var mıdır?

Literatürde sosyal medya verilerinin arşivlemesinde karşılaşılan zorluklar genellikle teknik, etik ve dokümantasyon standartları olarak görülmektedir (Kinder-Kurlanda, Weller, Zeng-Möltgen, Pfeffer ve Morstatter, 2017; Ye, Ye, Zeljak, Kerchner ve He, 2017; Webber, 2018). Çünkü hâkim olan anlayış hangi tweet veya paylaşımın nasıl arşivleneceğidir.

Thomson (2016, s. 4), interaktif sosyal medya sayfalarının ağa bağlı altyapısının yanı sıra kullanıcı verilerini depolayan temel veritabanı sistemlerinin sosyal medyayı geleneksel internet verilerinin arşivlemesinden önemli ölçüde farklılaştırarak sosyal medya platformlarının benzersiz özellikleri

olduğunu ve dolaysıyla arşivleme zorluklarının daha ön planda olduğunu belirtmektedir. Thomson (2016, s. 8) ayrıca API'ler aracılığıyla verilere erişmenin özgünlüğü sağladığını vurgularken, API'lere eklenen geliştirici politikaları ve sözleşmelerin paylaşımı ve yeniden kullanımı kısıtladığını bildirerek; hükümler ve koşullar, telif hakkı ihlali, platformlarla aracılık anlaşmaları gibi hassas zorluklara dikkat çekmektedir.

Jeffrey (2012) bu zorlukları, dijital verilerin kayıp riskinin farkına varılmasında ikinci bir "dijital karanlık çağ" kavramına vurgu yaparak açıklamaktadır. İlk dijital karanlık çağın, oluşturulan, üretilen belgeleri/kayıtları korumak için uygun prosedürler olmadan bilgi işlem sistemlerinin yaygın olarak benimsenmesi ile gerçekleştiğini iddia etmekte; dijital ortamda depolanan verilerin; yazılım ve donanımın eskimesi veya bozulması ile yetersiz üstveriler neticesinde erişiminin kaybolması sonucunu doğurduğunu vurgulamaktadır. Bu sorunları ele alan standartlar ve sistemler geliştirilmiş olsa da, benzer sorunların sosyal medya arşivlerinin oluşturulmasında da ortaya çıkacağını iddia etmektedir.

Marshall ve Shipman ise (2012, s. 1), sosyal medya verilerini arşivleyecek kurumlar için gizlilik konusunda beklentilerin değiştiğini; kişisel materyallerin kürasyonunun dijital uygulamalar ile daha zor hale geldiğini ve bireylerin neye sahip olduklarının ve nerede sakladıklarının nadiren farkında olduğunu vurgulamıştır. Buna ek olarak; dijital materyallerin mülkiyeti ve kontrolü konusunun önemli ölçüde daha karmaşık bir hale dönüştüğünü ve bireylerin artık çevrimiçi olarak depoladıkları bilgilere sahip olamayabileceğini ve bunları saklamanın birçok farklı anlaşmanın hüküm ve koşullarına tabi olabileceğini belirtmektedir.

Külcü ve Henkoğlu (2014) tarafından yapılan ve Türkiye'de bilgi profesyonellerinin Facebook kullanımında gizlilik unsurlarının araştırıldığı çalışmada, Facebook paylaşımları ve özellikle kişisel bilgilerde gizliliğe dikkat edildiğini; kullanıcıların çoğunun kişisel bilgilerini korumak için standart hazır ayarları değiştirdiği belirtilmektedir. Buna bağlı olarak, gizlilik ayarları, paylaşımların içeriğine doğrudan etki ettiğinden, arşivleme süreçlerinde önemli bir unsur olarak kabul edilebilir.

6. Uluslararası Uygulamalar Işığında Sosyal Medya Arşivleme Çalışmaları

Sosyal medya içeriklerinin olduğu gibi ham formatta alınması ve arşivlenmesi, arşiv standartlarını ve arşivleme süreçlerinin uyumluluğu sağlayan temel bileşenlerin ve temel bilgilerin eksik olması sonucunu doğurur.

Green ve Niven (2013), Mesolithic Miscellany adlı derginin sosyal medya hesaplarında bulunan içeriklerin arşivlenmesi çalışmasında; paylaşımların sahip olduğu değer bağlamında bir seçim ve değerlendirme işleminin mevcut arşiv seçim ve saklama yönergelerine uygun olmadığını; içeriğin saklanması ve yeniden kullanılmasıyla ilgili karmaşık yasal konuların var olduğunu belirlemişlerdir.

Sosyal medya verilerinin arşivlenmesi, bir süredir devlet ve hükümetlerin de gündeminde kendine yer bulmaktadır. Bu verilerin arşivlenmesi ile elde edilen bilgi koleksiyonu, devlet eliyle medya ve yorumların sistematik olarak kaydedilerek, kamuoyu ile çevrimiçi ve güvenli bir şekilde etkileşim ve iletişim kurulmasını sağlar.

6.1. ABD Örneği

Amerika Birleşik Devletleri'nde Kongre Kütüphanesi, geçmişi 2000'li yılların başlarına dayanan Ulusal Dijital Bilgi Altyapısı ve Koruma Programı kapsamında (National Digital Information Infrastructure and Preservation Program-NDIIPP) web arşivini zaman içerisinde daha da genişleterek Twitter üzerinde bulunan tweet ve tweet dizilerini arşivleme projesi için 2010 yılında, Twitter ile ulusun ortak kültürel belleğine katkıda bulunma amacıyla tüm Twitter'ı arşivlemek için bir ortaklık oluşturmuş ve medya yönetişimini bu bağlamda gerçekleştirme yoluna gidilmiştir (Fondren ve McCune, 2018, s. 38; Thomson, 2016, s. 19). Fakat halihazırda Kongre Kütüphanesi bünyesinde bulunan milyarlarca tweete tam erişim bulunmamaktadır. Kütüphane, tweet koleksiyonunu ilk 12 yılın ardından korumaya devam edeceğini fakat bu arşivin kamuya nasıl açık hale getirileceğini henüz tam olarak çözememiş görünmektedir (Wamsley, 2017). 2010 yılı itibariyle Twitter'da günde ortalama 55 milyon tweet paylaşılıyordu (Fondren ve McCune, 2018, s. 38). 2006-2010 yılları arasındaki toplam Twitter koleksiyonu ise yaklaşık 21 milyar tweet içermektedir (Zimmer, 2015). 2013 yılında Kongre Kütüphanesi'ndeki Twitter Arşivi, 120 milyardan fazla tweet içeren 80 terabaytlık büyük bir veriydi

(Thomson, 2016, s. 24). Zaman içerisinde artan tweet sayıları ve depolama problemleri baş gösterdiğinden dolayı, Aralık 2017'nin sonlarında Kongre Kütüphanesi bir teknik rapor hazırlayarak tweet arşivleme stratejisini değiştireceğini açıklamış ve sadece tematik kümeler veya etkinlik tabanlı olarak seçilen tweet'leri arşivleme kararı almıştır. Elde bulunan twitter arşivinin tam erişime sunulması ise belirsiz bir zamana ertelenmiştir. Bu süreçte Kütüphane'nin karşılaştığı en büyük zorluk, arşivi araştırmacılara kapsamlı ve yararlı bir şekilde erişilebilir kılmak için gerekli teknolojik altyapı olmuştur (Fondren ve McCune, 2018, s. 39).

6.2. Çin Örneği

Çin'de ise sıkı bir sosyal medya erişim sansürü uygulanması nedeniyle anlık mesajlaşma uygulamaları ve Twitter mantığında çalışan blog ve mikroblogların arşivlenme çalışmalarına ilk kez 2015 yılında başlanmış; kütüphaneciler, arşivciler ve bilgisayar bilimcileri, belirlenen sosyal medya sitelerini arşivlemek için işbirliği içinde araçlar ve stratejiler geliştirmişlerdir. Bu projenin amacı, sıkı bir internet trafik kontrolü altında Çin sosyo-politik aktivizmi ve sivil toplum hareketlerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır (Ye vd., 2017, s. 5). Proje kapsamında statik ve dinamik web sayfaları ayrı olarak arşivlenmiş; statik siteler için "Archive-It", dinamik siteler için "Social Feed Manager (SFM) yazılımları kullanılmıştır. Bu yazılımlar, uygulamaların API'sini çekerek işleme başlamıştır.

Statik Web Sitelerinin Arşivlenmesi:

Birinci aşamada alınacak içerik tanımlanmıştır:

- Öncelikle hedef materyal (içerik) tanımlaması yapılmıştır. Arşivlenecek ilgili içeriklerin bulunması için Çin'deki 50'den fazla büyük blog ve haber sitelerinde arama yapabilen bir Google Blog Arama Motoru oluşturulmuştur.

İkinci aşamada ise veri toplanmaya başlanmıştır:

- Archive-It yazılımının ilgili sayfada yer alan reklamlar, harici bağlantılar ve resimler gibi tüm içeriği toplamasından ötürü, oldukça geniş bir depolama seçeneği kullanılmıştır.

Üçüncü aşamada toplanan içeriklere üstveriler eklenmiştir:

- Archive-It yazılımının, yeni üstveri alanları oluşturmaya izin vermesi neticesinde toplanan her içerik için, ek üstveriler oluşturulmuştur (Ana kategoriler olarak "konu", "tarih", "tür," dil, "toplayıcı" ve "kaynak"). Bu üstveriler daha sonra erişim için kullanılmıştır.

Projenin başlangıç tarihi olan 2015 yılında, toplam 300 kayıt oluşturulmuştu. 2016 yılında ise 1000 yeni kayıt daha eklenmiştir. Üstverilere ek olarak, her bir girişin hem Çince başlığı hem de İngilizce çevirisi ve içeriğin İngilizcesinde kısa bir açıklaması bulunmaktadır. Koleksiyonun tamamı tam metin olarak aranabilir ve konu filtreleri aracılığıyla tarama özelleştirilebilir haldedir. Buna ek olarak tüm çıktılar, JHU kütüphane kataloğuna eklenmiştir (Ye vd. , s. 13).

Dinamik İnternet Sitelerinin Arşivlenmesi:

Birinci adımda hedef içerikler tanımlanmıştır:

- Resmi kurum hesapları, medya hesapları ve özel hesapların zaman tünellerine girilerek içerikler belirenmiş ve ayrıca genel konu arama alanından da içerik tanımlamaları yapılmıştır. Konu etiketleri (hashtag) desteği ile de toplam 32 hesap ve 45 konu belirlenmiştir.

İkinci Adımda Sina Weibo hesabı oluşturulmuş ve API kimlik bilgileri alınmıştır:

- İçeriklerin toplanmasından önce, veri toplamak ve API'lere ulaşmak için bir "kukla" hesap açılmıştır. API bilgilerinin alınabilmesi ve daha fazla içeriğe ulaşmak için bu hesap gereklidir.

Üçüncü adımda ise koleksiyon oluşturulmaya başlanmıştır:

- SFM yazılımı aracılığı ile oluşturulan boş bir koleksiyon, içeriklerin alınması için özelleştirilmiştir.

Dördüncü adımda ise yazılımın içerik toplama işlemi başlamıştır.

Beşinci adımda yeni kullanıcılar ve konular taranmıştır. Dinamik bir site olmasından ötürü sürekli yeni kullanıcı ve konular eklenen sitede "Kukla" hesap ile etkileşime giren yeni kullanıcılar ve konular eklenmiştir. Bu yeni konu ve kullanıcılar, SMF yazılımına eklenmiştir.

Süreç sonunda milyonlarca Weibo paylaşımının ve binden fazla blog makalesinin dijital koleksiyonu oluşturulmuştur.

6.3. Birleşik Krallık Örneği

Dijital arşiv çalışmalarında öncü bir konumda olan İngiliz Ulusal Arşivi, 2011 yılında İnternet Bellek Vakfı (Internet Memory Foundation-IMF) ile ortak bir çalışma grubu oluşturarak, en yoğun kullanılan sosyal medya platformları olan Twitter ve YouTube'da resmi merkezi yönetim etkileşimlerini yakalamak için bir pilot proje başlatmıştır (Storrar, 2014). UKGWA (United Kingdom Government Web Archive) ekibi ve IMF, 2003 yılında başlayan mevcut UKGWA programı çerçevesinde, verilerin doğrudan platform API'lerından toplanmasına dayanan bir arşivleme yaklaşımı geliştirmiştir (Espley, Carpentier, Pop ve Medjkoune, 2014). Bu yaklaşımın amacı, geleneksel yöntem sorunlarının üstesinden gelebilecek sosyal medya içeriğini arşivlemek için bir çözüm bulmaktır.

Twitter Arşivi:

- Sosyal medya projesinin başlangıcında, standart internet arşivleme teknolojisi kullanılarak Twitter verileri yakalanmaya çalışılmıştır (Storrar, 2014). Bu standart yöntem ile tek seferde en fazla 20 ile 200 arasında tweet alınabiliyordu. Bu ölçek sorununu gidermek için API'ler aracılığı ile içerik alınmaya başlandı[6] fakat retweet'leri özellikle arşivlenen koddan hariç tutan bir komut dosyası yazılmıştır. Çünkü retweetler ayrı bir kullanıcı grubundan geliyor ve ilişki kurmak konu bazlı zordur. Tweetleri tekrar canlandırabilmek için UKGWA (UK Government Web Archive) internet sitesi, Twitter.com arayüzünü yansıtan ve kullanıcıların tweetleri orijinallerle karşılaştırılabilir bir şekilde deneyimlemelerini sağlayan IMF Twitter Arşiv Okuyucusunu aktif etmiştir. Arşivlenmiş internet içeriğinin özgünlüğünü tanımlama ve kullanıcıların güvenini belirleme zorluklarının farkında olan UKGWA, tüm orijinal üstverileri kullanıcılar için görünür hale getirir, seçim ve arşivleme işlemlerini detaylı olarak açıklamaktadır (Espley, Carpentier, Pop ve Medjkoune, 2014, s. 42).

Youtube Arşivi:

- Videolar, üstverileriyle birlikte (başlıklar, tarihler, açıklamalar, etiketler vb.) YouTube API'sinden toplanmış ve her bir videoya link verilerek erişim sayfalarına sayfalara eklenmiştir. YouTube videolarını arşivleme, boyutu gereği daha zor olmuş; video akışına izin vermek, üstverileri videoya entegre etmek ve çok büyük dosyaların tam olarak oynatılmasını sağlamak üzere yeni bir altyapı geliştirilmiştir (Storrar, 2014).

Ulusal Arşiv, http://www.nationalarchives.gov.uk/webarchive/ adresinde, arşivlediği tüm sosyal medya içeriğini kullanıcılara sunmaktadır.

Bu çalışmaların yanında Cardiff Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Sosyal Veri Bilimi Laboratuvarı tarafından geliştirilen COSMOS (Collaborative Online Social Media Observatory) platformunun Birleşik Krallık Veri Arşivi ve Twitter ile ortak bir arşivleme çalışması; İrlanda Sosyal Arşivlerinin, sosyal medya yanıtları arşivi oluşturma (İrlanda Dijital Havuzu (DRI)) çalışması ve GESIS Leibniz Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen Facebook ve Twitter arşivleme çalışmaları da bulunmaktadır (Thomson, 2016).

[6] API tek seferde 3.200 tweete kadar erişim sağlayabilir.

7. Sonuç ve Değerlendirme

Dünyanın dijital olarak küreselleşmesi, politik, sosyal ve ekonomik alanlarda kişisel duygu ve düşüncelerin de küreselleşmesini sağlamıştır. Bilgilerin elektronik ortamda üretilip ağlar aracılığı ile yayılmaya başlaması, niteliksel ve niceliksel olarak kitlesel iletişim anlamında olağanüstü bir kabuk değişimine yol açmıştır. Bu kabuk değişiminden en çok etkilenen internet araçlarından biri de sosyal medyadır. Dijital bilginin doğasından ötürü maruz kaldığı risklerin (erişim, sonradan erişim, koruma, saklama ve gizlilik) en aza indirgenmesi ve bir değere sahip olduğu düşünülen bilgilerin gelecek kuşaklara aktarılması, arşiv biliminin de bu yapıya göre kendisini güncellemesini gerektirmiştir.

Bunun yanı sıra, resmi kurum ve kuruluşların bilgi verme, politika üretme veya duyuru amaçlı sosyal medya hesaplarını e-devlet bağlamında kullanması ve bunların entegrasyonu, bu içeriklerin bir kurum bilgisi olması nedeniyle de tarihi ve gelecek değerlerinden ötürü arşivlenmesi ve gelecek kuşaklara devri önem arz etmektedir.

Bir diğer önemli nokta da sosyal medyanın arşivlemesinin web arşivleme bağlamında düşünülmesi fakat içerik ve bağlam farklılıklarından ötürü sosyal medya içeriklerinin daha farklı yollar ile arşivlenmesi ve bu durumun da karşılaşılan en büyük zorluklardan biri olmasıdır.

Literatürde yapılan arama sonuçlarına göre, Türkiye'de sosyal medya içeriklerinin arşivlenmesine yönelik bir bilimsel çalışma/projeye rastlanılmamıştır. Bu bağlamda;

- Sosyal medya ortamının da bir arşiv unsuru olduğunun hatırlanması,
- Konu hakkında gerek teorik gerekse uygulamalı çalışmaların yapılarak farkındalığın oluşturulması,
- Sosyal medya arşivinin, elektronik belge yönetimi bağlamında değerlendirerek yapılandırılması,
- Ortak proje grupları ve değerlendirme çalıştaylarının gerçekleştirilerek bir yol haritasının oluşturulması,
- Yerli ve milli bir sosyal medya arşiv yazılımının gerekliliği,
- Sosyal medya arşivleme ile ilgili başat kurumların daha fazla sorumluluk alması gibi önemli noktaların değerlendirilmesi gerekmektedir.

Gerek uygulamalı gerek teorik olarak yapılan çalışmalardaki en önemli noktalar (ve sorular) şu şekilde özetlenebilir:

- Dinamik bir yapıda seyreden sosyal medya site/uygulamalarına ait içeriğin arşivlenmesi (yakalanması, alınması) arşiv bilimi bağlamında nasıl ele alınacak? Çünkü arşiv teorisi bağlamında fiziksel ortamda yürütülen işlemler, dijital ortam verilerine uymamaktadır.
- Her içeriğin istisnasız alınıp saklanması mı yoksa kişisel değerlendirmeler bazında bir seçme ve değerlendirme kriterleri oluşturulup bu şekilde devam edilmesi mi? Bu da sosyal medya verilerini arşivlemek için seçim kriterlerinin bağımsız (kişisel) mı yoksa belirli kurallar dahilinde mi olmasını gerektiriyor?
- OAIS referans modeli bağlamında bir aktarım işleminin sosyal medya içerikleri için uygun olup olmayacağı tartışılabilir?

Çalışma; sosyal medya içeriklerinin arşivlenmesi üzerine yoğunlaştığından, sosyal medya kullanımı ile ilgili bilgiler mümkün olduğunda kısa tutulmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak, arşivleme bağlamında şu soru gelecek çalışmalara ışık tutacak niteliktedir: Gerçek-ötesi (post-truth) ve sahte (fake) içerik paylaşımları geleceğin sosyal medya arşiv yapısında nerede konumlandırılabilir?

Kaynakça

Almeida, F. (2017). Concept and Dimensions of Web 4.0. *International Journal of Computers and Technology*, 16(7), 7040-7046.

Atari, S., Stewart-Weeks, M. ve McCalla, J. (2011). Web 2.0 in Next-Generation Government and Governance: A Middle East Point of View. Cisco Internet Business Solutions Group (IBSG). 24.04.2020 tarihinde https://www.cisco.com/c/dam/en_us/about/ac79/docs/ps/Web_2-Mid-East-Governance_IBSG.pdf adresinden erişildi.

Banday, M. T. ve Mattoo, M. M. (2013). Social Media in e-Governance: A Study with Special Reference to India. *Social Networking*, 2, 47-56. doi: 10.4236/sn.2013.22006.

Bertot, J. C., Jaeger, P. T., Munson, S. ve Glaisyer, T. (2010). Social Media Technology and Government Transparency. *Computer*, 43(11), 53-59.

Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. (Çev. Nice). R. Cambridge University Press: Cambridge.

Choudhury, N. (2014). World Wide Web and Its Journey from Web 1.0 to Web 4.0. *International Journal of Computer Science and Information Technologies*, 5(6), 8096-8100.

Costa, M., Gomez, D., ve Silva, M. J. (2017). The Evolution of Web Archiving. *International Journal on Digital Libraries*, 18, 191-205.

Dellavalle, R., Hester, E., Heilig, L., Drake, A., Kuntzman, J., Graber,M. ve Schilling, L. (2003). Going, Going, Gone: Lost Internet References. *Information Science*, 302(5646), 787-788.

Di Gangi, P. M. ve Wasko, M. M. (2016). Social Media Engagement Theory: Exploring the Influence of User Engagement on Social Media Usage. *Journal of Organizational and End User Computing*, 28(2), 53-73.

Eastwood, T. (1994). What is Archival Theory and Why is it Important? *Archivaria*, 37, 122-130.

Eren, A. ve Aydın, A. (2014). Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü ve Muhtemel Riskler. KMÜ *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı I), 197-205.

Espley, S., Carpentier, F., Pop, R., ve Medjkoune, L. (2014). Collect, Preserve, Access: Applying the Governing Principles of the National Archives UK Government Web Archive to Social Media Content. *Alexandria: The Journal of National and International Library and Information Issues*, 25(1–2), 31-50.

Fondren, E. ve McCune, M. M. (2018). Archiving and Preserving Social Media at the Library of Congress: Institutional and Cultural Challenges to Build a Twitter Archive. *Preservation, Digital Technology& Culture*, 47(2), 33-44.

Gaitanaru, A. (2017). Social Media: The Path to Millennials and The Y Generation. 13th International Scientific Conference e-Learning and Software for Education, Bucharest, April 27-28, 2017.

Garrigos-Simon, F., Alcami, R. L. ve Ribera, T. B. (2012). Social Networks and Web 3.0: Their Impact on the Management and Marketing of Organizations. Management Decision, 50(10), 1880-1890.

Goffman, E. (1959). The Presentation of Self in Everyday Life. Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc: New York (1959).

Green, K. ve Niven, K. (2013). Archiving Social Media: Mesolithic Online Resources (Mesolithic Miscellany and Mesolithic Research Forum). 24.04.2020 tarihinde https://historicengland.org.uk/content/docs/research/social-media-case-study-archiving-social-mediapdf/ adresinden erişildi.

Güden, O. (2019). Küresel Kuruluşların Kriz Yönetimi ve İletişimi Süreçlerine Yönelik Bir Değerlendirme: Facebook&Cambridge Analytica Veri Skandalının Retoriksel Arena Kuramı Bağlamında İncelenmesi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 31, 209-231.

Internet Archive (t.y.). About the Internet Archive. 24.04.2020 tarihinde https://archive.org/about/ adresinden erişildi.

Jeffrey, S. (2012). A New Digital Dark Age? Collaborative Web Tools, Social Media and Long-Term Preservation. *World Archaeology*, 44(4), 553-570.

Johnson, B. (2017). Information Literacy Is Dead: The Role of Libraries in a Post-Truth World. *Computers in Libraries*, 37(2), 12-15.

Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53, 59-68.

Kentucky Department for Libraries and Archives. (2015). Guidelines for Managing Social Media Records in Kentucky Government. 26.04.2020 https://kdla.ky.gov/records/documents/KYSocialMediaGuidelines.pdf adresinden erişildi.

Kentucky Department for Libraries and Archives. (2015). Guidelines for Managing Social Media Records in Kentucky Government. 26.04.2020 https://kdla.ky.gov/records/documents/KYSocialMediaGuidelines.pdf adresinden erişildi.

Kinder-Kurlanda, K., Weller, K., Zeng-Möltgen, W., Pfeffer, J. ve Morstatter, F. (2017). Archiving Information From Geotagged Tweets to Promote Reproducibility and Comparability in Social Media Research. *Big Data & Society*, July–December 2017, 1-14.

Külcü, Ö. ve Henkoğlu, T. (2014). Privacy in Social Networks: An Analysis of Facebook. *International Journal of Information Management*, 34, 761-769.

Küzeci, E. (2018). *Kişisel Verilerin Korunması 2.bs*. Seçkin Yayınevi: Ankara.

Lee, T. (2019). The Global Rise of "Fake News" and the Threat to Democratic Elections in the USA. *Public Administration and Policy*, 22(1), 15-24.

Littman, J. (2017). Web Archiving and/or/vs Social Media API Archiving. 24.04.2020 tarihinde https://gwu-libraries.github.io/sfm-ui/posts/2017-12-13-web-social-media-archiving adresinden erişildi.

Looy, A. V. (2016). *Social Media Management: Technologies and Strategies for Creating Business Value*. New York: Springer.

Marshall, C. C. ve Shipman, F. M. (2012). On the Institutional Archiving of Social Media. JCDL '12: *Proceedings of the 12th ACM/IEEE-CS Joint Conference on Digital Libraries*, 1-10. 24.04.2020 tarihinde https://dl.acm.org/doi/10.1145/2232817.2232819 adresinden erişildi.

Nath, K. ve Iswary, R. (2015). What Comes After Web 3.0? Web 4.0 and the Future. Proceedings of the International Conference and Communication System (I3CS'15), Shillong, India, 337-341. 27.04.2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/281455061_What_Comes_after_Web_30_Web_40_and_the_Future/link/55e8b3eb08ae3e1218425040/download adresinden erişildi.

Nathan, L. P. ve Shaffer, E. (2012). Preserving Social Media: Opening a Multi-Disciplinary Dialogue. Proceedings of the Memory of the World in the Digital Age: Digitization and Preservation, Vancouver, Canada, 26- 28 September 2012, 1-10.

Niu, J. (2012). An Overview of Web Archiving. *D-Lib Magazine*, 18(3-4). 10.04.2020 tarihinde http://www.dlib.org/dlib/march12/niu/03niu1.html adresinden erişildi.

Ntoulas, A., Cho, J., Olston, C. (2004). What's New on the Web? The Evolution of the Web from a Search Engine Perspective. 13th International Conference on World Wide Web, 17-22 May 2004, pp. 1-12. 10.04.2020 tarihinde http://snap.stanford.edu/class/cs224w-readings/ntoulas04evolution.pdf adresinden erişildi.

Oğuz, S. (2018). Kişisel Verilerin Korunması Hukukunun Genel İlkeleri. *Bilgi ve Yönetim Dergisi*, 13 (2), 121-138.

Palvia, S. J. C. ve Sharma, S. S. (2007). E-Government and E-Governance: Definitions/Domain Framework and Status around the World. Foundations of e-Government Proceedings içinde, Ramana, A. (ed). ICEG 5th International Conference on E-Governance 2007, 1-12.

Perry, J. L. ve Christensen, R. K. (2015). Handbook of Public Administration. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Public Record Office Victoria. (2012). Recordkeeping Policy-Social Media. 26.04.2020 tarihinde https://prov.vic.gov.au/sites/default/files/2016-05/Social-Media-Policy.pdf adresinden erişildi.

Qualman, E. (2012). Socialnomics: How Social Media Transforms the Way We Live and Do Business. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

SalahEldeen, H. ve Nelson, M. (2012). Losing My Revolution: How Many Resources Shared on Social Media Have Been Lost? T*heory and Practice of Digital Libraries* içinde, Panayiotis Z., George B., Edie R., Fernando L. (eds.). pp. 125-137. 10.04.2020 tarihinde https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-642-33290-6#editorsandaffiliations adresinden erişildi.

Storrar, T. (2014). Archiving Social Media. TNA Blog, 24.04.2020 tarihinde http://blog.nationalarchives.gov.uk/blog/archivingsocial-media adresinden erişildi.

Şeker, M., Özer, A., Tosun, Z., Korkut, C. ve Doğrul, M. (2020). Covid-19 *Pandemi Değerlendirme Raporu*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi. 05.05.2020 tarihinde http://www.tuba.gov.tr/files/images/2020/kovidraporu/Covid-19%20Raporu-Final+.pdf adresinden erişildi.

Thomson, S. D. (2016). Preserving Social Media. DPC Technology Watch Reports (United Kingdom: Digital Preservation Coalition), 1-47. 03.04.2020 tarihinde https://www.dpconline.org/docs/technology-watch-reports/1486-twr16-01/file adresinden erişildi.

Tornoe, R. (2017). Get Ready for the 'Post-Truth' Era: Why Fake News Can Be a Good Thing. *Editor & Publisher,* 150(2), 26-27.

Toyoda, M. ve Kitsuregawa, M. (2012). The History of Web Archiving. *Proceedings of the IEEE*, 100, 1441-1443. 24.04.2020 tarihinde https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=6182575 adresinden erişildi.

United Nations. (2018). United Nations E-Government Survey 2018: Gearing E-Government to Support Transformatıion towards Sustainable and Resilient Societies. New York: United Nations. 15.04.2020 tarihinde https://publicadministration.un.org/Portals/1/Images/E-Government%20Survey%202018_FINAL%20for%20web.pdf adresinden erişildi.

Velte, A. (2016). Activist Social Media Archiving: Practices, Challenges, and Opportunities. Yüksek Lisans Tezi. School of Information and Library Science, University of North Carolina. 24.04.2020 tarihinde https://cdr.lib.unc.edu/concern/masters_papers/jw827g244 adresinden erişildi.

Walters, N. (2019). The Social Media Platforms That Hit 100 Million Users Fastest. 03.04.2020 tarihinde https://www.fool.com/investing/2019/01/20/the-social-media-platforms-that-hit-100-million-us.aspx adresinden erişildi.

Wamsley, L. (2017). Library Of Congress Will No Longer Archive Every Tweet. 15.04.2020 tarihinde https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2017/12/26/573609499/library-of-congress-will-no-longer-archive-every-tweet adresinden erişildi.

Wardle, C. ve Derakhshan, H. (2017). INFORMATION DISORDER: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. Council of Europe Report DGI(2017)09. 05.05.2020 tarihinde https://rm.coe.int/Report-D/09000016807bf5f6 adresinden erişildi.

Webber, J. (2018). The Challenges of Web Archiving Social Media. 03.04.2020 tarihinde https://blogs.bl.uk/webarchive/2017/04/the-challenges-of-web-archiving-social-media.html adresinden erişildi.

Ye, Y., Ye, D., Zeljak, C., Kerchner, D., He, Y. ve Littman J. (2017). Web-Archiving Chinese Social Media: Final Project Report. *Journal of East Asian Libraries*. 165, 1-22. 02.04.2020 tarihinde https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2701&context=jeal adresinden erişildi.

Yen, N. Y., Zhang, C., Waluyo, A. B. ve Park, J. J. (2015). Social Media Services and Technologies Towards Web 3.0. *Multimedia Tools and Applications*, 74, 5007-5013.

Zimmer, M. (2015). The Twitter Archive at the Library of Congress: Challenges for Information Practice and Information Policy. *First Monday* 20(7), 24.04.2020 tarihinde https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/5619/4653 adresinden erişildi.